

Justiits- ja Digiministeerium
Suur-Ameerika 1
10122, Tallinn
info@justdigi.ee

Teie 31.12.2025 nr 8-1/10384-1

Meie 22.01.2025 nr 10-3/26/1-2

Tartu Ringkonnakohtu arvamus tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu kohta

Tartu Ringkonnakohtus tänab võimaluse eest avaldada arvamust tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu kohta, millega soovitakse üle võtta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2024/1069. Sellesse puutuvalt toome välja järgmised tähelepanekud.

I. Eelnõu § 1 p 3 (TsMS § 333²) ja selle valikuvariandid

TsMS 7. osa (menetlusosaliste avaldused ja taotlused) 37. peatükki (üldsätted) täiendatakse §-ga 333²: eesmärgiga võtta üle direktiivi nõue jätta ilmselgelt põhjendamatud nõuded rahuldamata menetluse varajases faasis.

I alternatiiv oleks universaalse kohaldamisalaga ehk seda saaks kohaldada kõigis tsiviilasjades. II alternatiiv piirduks üksnes direktiivi kohaldamisalaga – seda saaks kohaldada olukorras, kus tegemist on avalikus elus osalemise takistamiseks esitatud nõudega. Mõlemal juhul oleks tegemist kostja menetlusliku taotlusega, mille rahuldamisel peaks kohus jätma ilmselgelt põhjendamatu hagi esimesel võimalusel otsusega rahuldamata, taotluse rahuldamata jätmise peaks kohus lahendama määrusega.

Kõigepealt märgime, et on ebaselge, kuidas peaks TsMS § 333² eelnõus pakutud kujul praktikas menetlust kiirendama ja kostja õigusi paremini tagama. Kui hageja ei esita kohtu nõudmisel ja määratud tähtaja jooksul nõude aluseks olevaid täiendavaid asjaolusid, selgitusi või tõendeid ning hageja esitatu alusel ei ole nõude rahuldamine õiguslikult põhjendatud, peab kohus ka kehtiva õiguse kohaselt jätma hagi esimesel võimalusel rahuldamata – sisuliselt on seda ka seletuskirjas tunnistanud (vt lk 22). Seetõttu tuleks kaaluda, kas direktiivi ülevõtmiseks on tingimata vajalik taolise väga vähese regulatiivse sisuga sätte lisamine menetlusseadustikku.

Ebaselge on ka küsimus, millal peaks kostja oma taotluse esitama: kas kostja peaks taotluse esitama kohe hagivastuses või alles siis, kui sätte kohaldamise eeldused on täidetud? Kui arvestada, et kohus peaks enne hagi rahuldamata jätmise kohta otsuse tegemist selgitama hagejale kohtu nõudmise täitmata jätmise õiguslikke tagajärgi (eelnõus TsMS § 333² lg 2 ls 2), siis peaks kohus kostja taotluse saamisel ikkagi andma hagejale täiendava tähtaja koos seaduses nõutud selgitusega. Keeruline on näha, kuidas selline nõue menetlust kiirendab.

Ebaselge on ka küsimus, mida tähendab ilmselgelt põhjendamatu nõude rahuldamata jätmine *esimesel võimalusel*. Kuivõrd eelnõus ei nähta ette konkreetseid menetluslikke erisusi sellise olukorra jaoks (näiteks menetluse jätkamist kirjalikus menetluses või lihtmenetlusena sõltumata hagi hinnast), peaks kohus menetlust jätkama üldiste reeglite järgi, pidades ka kohtuistungit.

Juhul, kui eelmärgitule vaatamata selline säte TsMSi lisatakse, toetame pigem I alternatiivi ehk sätte universaalset kohaldamisala. Sellise valikuga on võimalik taotluse lahendamisel vältida vaidlusi selle üle, kas konkreetne hagi on esitatud avalikus elus osalemise takistamiseks. Direktiivi kohaldamisala on määratletud sedavõrd laialt ja üldiselt (vt eelnõuga lisatav TsMS § 406²), et sinna võivad kuuluda väga erinevad hagid ja piiritlemine saab igal juhul olema keeruline.

II. Muud võimalused kuritarvituslike hagide kõrvaldamiseks

Hoolimata sellest, et eelnõu eesmärk on konkreetse direktiivi ülevõtmine, võiks seadusandja kaaluda ka lahendusi, mida direktiiv otse ei nõua, kuid mis võiksid olla avalikus elus osalemise takistamiseks algatatud kohtumenetluste tõrjumisel tõhusamad kui direktiivis ette nähtud võimalused.

Eelkõige võiks kaaluda muudatust, mis võimaldaks isiku au teotamise, muu hulgas ebakohase väärtushinnanguga või ebaõigete andmete avaldamisega, isiku nime või kujutise õigustamatu kasutamise, eraelu puutumatuse või muu sarnase isikuõiguse rikkumise eest (võlaõigusseaduse §-d 1046, 1047 ja § 134 lg 6) kahju hüvitamist nõuda üldjuhul ainult meediaväljaandjalt, mitte ajakirjanikult või muult seotud füüsiliselt isikult. Nõude esitamine otse füüsilise isiku vastu peaks olema võimalik vaid juhul, kui on põhjust eeldada, et meediaväljaandjaks olev juriidiline isik ei suuda esitatud nõuet selle rahuldamise korral täita.

Nõustuda ei saa väitega, et kehtivas õiguses on see küsimus juba piisavalt reguleeritud. Töölepingu seaduse (TLS) § 76 lg 1 näeb tõesti ette, et kui töötaja vastutab kolmandale isikule tööülesannete täitmise käigus tekitatud kahju eest, peab tööandja vabastama töötaja kahju hüvitamise ja vajalike kohtukulude kandmise kohustusest ning need kohustused ise täitma. See säte annab töötajale aga ainult ebaselge sisuga nõudeõiguse tööandja vastu – ja vastupidi –, kuid ei välista kolmanda isiku võimalust esitada võimalik kuritarvituslik hagi ainult töötaja vastu või ühiselt töötaja ja tööandja vastu. Kui töötaja tema vastu esitatud hagimenetluses ka viitab, et hagi tuleks esitada tööandja vastu, ei saa kohus kehtiva õiguse kohaselt ilma hageja nõusolekuta kostjat asendada. Kuritarvituslike hagide puhul tuleb arvestada, et hageja tegelikuks eesmärgiks ei olegi hagi võimalikult kiire rahuldamine ja kohtuotsuse täitmine, vaid isiku avalikus elus osalemise takistamine, mida on võimalik saavutada ka rahuldamata jääva hagiga.

Lisaks tuleb arvestada, et TLS § 76 lg 1 kohaldub ainult juhul, kui meediaväljaandja ja ajakirjaniku vahel on töölepinguline suhe. Arvestades töötamise vormide mitmekesisust tänapäeval, ei peaks ajakirjanike õiguste kaitse olema tagatud ainult juhul, kui ajakirjanik töötab töölepingu alusel.

Lugupidamisega

Tiina Pappel

Tartu Ringkonnakohtu esimees